

Paşabağları
(Murat Gülyaz Arşivi)

ANADOLU’NUN MANEVİ ROTASI: MEVLÂNÂ VE HACI BEKTAŞ VELİ MÜZELERİNİN ZİYARET POTANSİYELLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Şule OLGUN*

Küreselleşen dünyada, turizme yönelik ilginin artmasıyla birlikte turizm türleri ve destinasyonları da çeşitlenmektedir. Bireylerin beklentilerinin değişip gelişmesiyle ortaya çıkan yeni turizm türlerinin, turistik bölgelerin ekonomik gelişmelerinin arkasında önemli bir unsur olduğu görülmektedir (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008). Spordan kültüre, denizden ava dek geniş bir alana yayılan alternatif turizm türleri içerisinde en fazla karlılık sağlayan turizm türü, inanç turizmi olarak ele alınabilir (Kaya vd., 2013).

Anadolu, adeta bir mozaik gibi, farklı din ve kültürlerle harmanlanmıştır. Doğal güzellikleri, tarihî eserleri gibi turistik değerlerinin yanı sıra, yetiştirdiği önemli şahsiyetlerle de öne çıkan Anadolu’da yetişen Hacı Bektaş-ı Veli ve Mevlânâ inanç turizmine konu olan önemli kişilerdir. Asıl adı Muhammed Celaleddin olan Mevlânâ, 1207 yılında Afganistan’da doğmuştur (Hidayetoğlu, 2003). Moğol akınları dolayısıyla 1212 yılında ailesi, Afganistan’dan ayrılarak Anadolu’ya gelmiştir (Hidayetoğlu, age). Konya’da ilim eğitimi alan Mevlânâ, 24 yaşındayken babasını kaybetmiş ve babasından kalan medreselerin müderrislik görevini üstlenmiştir (Duru, 1952). Kendini tamamen şiire, semaya ve çevresindeki insanları manevi yönden olgunlaştırmaya adanmış (Önder, 1998) Mevlânâ’nın 1273 yılındaki vefatının ardından Mevlevi Tarikatı kurulmuştur (Çelebi, 1957). Tarikatın merkezi olan Mevlevi Dergahı, Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat tarafından

Mevlânâ’nın babası Bahaeddin Veled’e hediye edilen Gül Bahçesi’nde yer almaktadır (Karpuz, 2004). 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasına dek dergah işlevini devam ettiren yapı, 1927 yılında müzeye dönüştürülmüştür (Yarar, 2015). Müze bahçesinde, Mevlânâ ve

Resim 1. Konya Müzesi (Murat Gülyaz Arşivi)

neyzenlerin türbeleri bulunmaktadır (Resim 1). Müze, tarihî ve kültürel açıdan oldukça zengin bir atmosferi barındırmakta ve inanç turizmi açısından tüm dünyada kabul görmektedir.

13. yüzyılda Horasan’da doğan Hacı Bektaş-ı Veli ise aldığı ilim eğitiminin ardından Anadolu’ya gönderilen dervişler arasında yer almaktadır. Anadolu’nun birçok kentini gezdikten sonra günümüzde Nevşehir ili Hacıbektaş ilçesi olarak bilinen Sulucakarahöyük’e yerleşmiştir. Burada Hz. Ali’yi kılavuz, Hz. Muhammed’i Mürşid ve Hacı Bektaş’ı pir olarak benimseyen Bektaşilik Tarikatı’nı kurmuştur. Bektaşilik, 1826 yılında yasaklanmasına dek Osmanlı İmparatorluğu’nun himayesinde kalmıştır.

*Şule OLGUN, H. Lütfi Pamukçu Ortaokulu, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

Türk gelenekleri ve İslamiyet'i bir potada eriterek oluşturduğu tarikatın (Günay, Güngör, 1999) merkezi olan Hacı Bektaş Dergâhı, 1964 yılında müze olarak (Resim 2) tekrar açılmış ve menkıbeleri ve ayinleriyle UNESCO Kültürel Miras Geçici Listesi'ne girmiştir.

Resim 2. Hacı Bektaş Veli Müzesi
(Murat Gülyaz Arşivi)

Çalışmada ele alınan müzelerin ziyaret oranlarında farklılıkların olduğu görülmektedir. Müzelerin ziyaret edilme sayılarındaki bu farklılıklarda müzelerin konumu, çevresindeki hizmet olanakları, tanıtım çalışmaları, tanıtımda paydaşların rolü, ziyaret amaçları, cazibe merkezi olup olmaması, kitlesel turizme konu olup olmaması gibi çeşitli unsurlar önem taşımaktadır. Hacı Bektaş Veli Müzesi, 2023 yılında toplam 1 milyon 196 bin 240 ziyaretçi sayısına ulaşırken Konya Mevlânâ Müzesi sadece 2023 yılının ilk 6 ayında 1 milyon 664 bin 437 ziyaretçi sayısına ulaşmıştır. Bu nicelik farkının şehir merkezine uzaklık, çevredeki alternatif faaliyetlerin varlığı gibi sebeplerle birlikte ziyaret edilme sebeplerinden de kaynaklandığı düşünülmektedir.

2016 yılında Çiftçi ve Akova tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre Hacı Bektaş-ı Veli Müzesi'ni ziyaret eden turistler, hediyelik eşya satış hizmetleri ve ulaşım işletmelerinden orta derecede memnuniyet duymaktadır; bölgeye ilişkin bilgilerini ise arkadaş grupları, turistik el kitapları ve şahsi deneyimlerle elde etmişlerdir. Bu durum, bu müzeye ilişkin tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olduğunu, medya araçlarının yeterince kullanılmadığını göstermektedir. Müzeye ilişkin

hizmetlerden de yeterince memnun olunmadığı, bireylerin ulaştırma ve konaklama faaliyetlerini genel olarak yetersiz gördüğü belirlenmiştir. Turistlerin bu seyahati gerçekleştirme sebepleri incelendiğinde genellikle ibadet, dua, dilek veya kültürel amaçlar ön planda olup entelektüel amaçların da güdüldüğü görülmektedir (Çifçi ve Akova, 2016). Lakin seyahat acenteleriyle anlaşmaların istenilen seviyede olmaması, bu bölgeye turların yeterince düzenlenmemesine yol açmaktadır. Bu da turist sayısını olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Sargın, 2006). Çetin'in 2015 yılında yaptığı çalışmaya göre yabancı turistlerin ilgisi bu bölgeye yeterince çekilememektedir. İlgiyi çekmek amacıyla geleneksel faaliyetlerin seyahat acenteleriyle paylaşılması, turizm paydaşlarıyla iletişime geçilmesi ve sosyal medyada reklamlardan yararlanılması gerekmektedir. Bu faaliyetlerin ayrıca uluslararası arenaya taşınması önem taşımaktadır (Kılcan ve Çetin, 2017). Bölgeye turistik ilginin artması için bölge merkezindeki işletmelerin kalitesinin artırılması, daha global yapıya hizmet eden çeşitli sektörlerin bulunması, bölge halkının bilinçlenmesi ve altyapının geliştirilmesi önem taşımaktadır (Çifçi ve Akova, 2016).

Hacı Bektaş Veli Dergâhı, kurulduğu günden itibaren her dönemde kültürel, sosyal ve ekonomik bir yapıyı da içinde barındırması sonucunda toplumu ilgilendiren konularla yakından alakalı olmuş, ülke içerisinde yaşanan her gelişmeye bir şekilde müdahil olmuştur. Özellikle Millî Mücadele Dönemi'nde kurtuluş hareketine ciddi bir destek vermiş, cumhuriyet fikrine menfi bir yapıda bulunmamıştır. Cumhuriyet'ten günümüze ise sosyopolitik açıdan daha entelektüel bir kanatta bulunulmuştur. Mevlânâ Müzesi'nden bu yönüyle ayrılmaktadır (Öz, 2021).

2019 yılında Güneş vd. tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre Mevlânâ Müzesini ziyaret eden turistler, müzenin fiziksel özelliklerini oldukça kaliteli bulmuşlardır (Güneş vd., 2019).

Ziyaretçiler; müzenin çevresinde yiyecek-içecek işletmelerinin yeterli olduğunu, hediyelik eşya satan personellerin ilgili olduğunu, müzenin temiz olduğunu ve özgünlüğünü koruduğunu belirtmişlerdir. Ancak müze faaliyetleri içerisinde çocuklara yönelik etkinliklerin olmamasının ziyaretçi sayısını olumsuz etkilediği yönünde görüş bildirmişlerdir. 2021 yılında Koçyiğit ve Diker'in yaptığı çalışmada ziyaretçiler; Konya'nın kent imajı bağlamında oldukça mistik, tarihi ve kültürel bir şehir olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca kent dokusu, ulaşım kolaylığı ve insanların yaklaşımı turistleri genel olarak memnun etmektedir. Kervankıran ve Eryılmaz'ın 2017 yılında gerçekleştirdiği çalışmaya göre turistler; Mevlânâ Müzesi'ni genellikle inançları doğrultusunda veya manevi bir huzur yakaladıkları için ziyaret etmektedirler. Bunlar Mevlânâ Müzesi'nin daha sık ziyaret edilmesini sağlayan unsurlardır; ulusal ve uluslararası tanınırlık bu unsurların temelinde yer almaktadır (Koçyiğit, Diker, 2021). Altun

ve Çınar'ın 2019 yılında gerçekleştirdikleri çalışmaya göre yabancı ziyaretçiler, Mevlânâ Müzesi'ni uluslararası tanınırlığının etkisiyle merak etmektedirler. Hacı Bektaş Veli Müzesini ise bilmediklerini bildirmişlerdir (Altun, Çınar, 2019).

İnanç turizminin önemli bir gelir kaynağı hâline geldiği yadsınamaz. İnanç turizmi kapsamında yurt içi ve yurt dışından gelen turistlerin sayısının artırılması hem bölge hem ülke ekonomisine ciddi kaynak oluşturacaktır. Bu sebeple inanç turizmine yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Kültür Bakanlığı verilerine ve araştırmalara göre ziyaretçi sayıları ve memnuniyetlerinde farklılık gösterdikleri tespit edilen Mevlânâ Müzesi ve Hacı Bektaş Veli Müzesi'nin yapısı, bulunduğu bölge ve ziyaret edilme sebeplerindeki farklılıkların ele alındığı çalışmada; inanç turizmine yönelik faaliyetlerde reklamın, hizmet sektörlerinin, çevre yapısının, bölge halkının turizme ilişkin bilgi ve görgüsünün önemli olduğu görülmektedir.

Seçilmiş Kaynakça

- Altun, E., ve Çınar, K. (2019). İnanç turizmi kapsamında Mevlânâ müzesini ziyaret eden turistlerin seyahat motivasyonları üzerine bir araştırma. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 14-42.
- Çelebi, A. H. (1957). *Mevlânâ ve Mevlevîlik*. Turgut Atasoy Matbaacılık.
- Çifçi, İ. ve Akova, O. (2016). İnanç turizmi kapsamında Hacı Bektaş Veli Dergâhına yönelik bir araştırma. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 80, 183-218.
- Günay, Ü. ve Harun G. (1999). *Başlangıcından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi*. Ocak Yayınları.
- Güneş, E., Pekerşen, Y., Alagöz, G., ve Sivrikaya, K. K. (2019). Müze ziyaretçilerinin hizmet kalitesine yönelik algılamaları: Mevlânâ Müzesi örneği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 11(21), 591-612.
- Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. (2008). Giriş. İçinde Hacıoğlu ve C. Avcıkurt (Ed.), *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi* (ss. 1-3). Ankara: Nobel Yayın.
- Hidayetoğlu, A. S., Çıpan, M., Bakırcı, N., Benli, Y., ve Arar, A. (2012). *Mevlânâ Müzesi Kataloğu*. Mevlânâ Kalkınma Ajansı.
- Hidayetoğlu, S. (2003). *Haşret-i Mevlânâ Muhammed Celaleddin-i Rumi Hayatı ve Şahsiyeti*. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını.

Karpuz, H., (2004). *Mevlânâ Külliyesi*, İslam Ansiklopedisi, Cilt:29,448-452

Kaya, F., Cankül, D. ve Demirci, B. (2013). Türkiye'nin önemli inanç turizmi merkezlerinden biri: Akdamar Kilisesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (24), 13-24.

Kervankıran, İ., ve Eryılmaz, A. G. (2017). İnanç turizmine yönelik ziyaretçi algılarının demografik farklılıklar açısından incelenmesi: Konya Mevlânâ müzesi örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (59), 276-296.

Koçyiğit, M., ve Diker, E. (2021). Kent imajının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi: Konya Mevlânâ müzesi ziyaretçileri üzerinde bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 45-58.

Önder, M. (1998). *Mevlânâ ve Mevlevilik*. Aksoy Yayıncılık.

Öz, E. (2021). Hacı Bektaş Veli Dergâhı: Millî Mücadeleden müze olana kadar geçen süreç. İçinde, M. H. Çolakoğlu, E. Kabalcı, S. Dericci (Eds). *750. Yıl Hünkâr Hacı Bektaş Veli Anma ve Armağan Kitabı* (ss. 118-134). Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları.

Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2): 1-18.

Yarar, A., (2015). *Mevlânâ'nın Şebri Konya*. Kristal Yayınevi.